Academic Article

Received: 2025-04-30 **Revised:** 2025-06-12 **Accepted:** 2025-06-25

แรงศรัทธา ศิลปะ และพุทธพาณิชย์: การวิเคราะห์เชิงวัฒนธรรมผ่านปรากฏการณ์สักยันต์

Faith Art and Buddhist Commercialism: A Cultural Analysis through the Phenomenon of Sak Yant

ชนัตถ์ วัฒนา

Chanat Wattana

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

ศรีสกุล ชัยเวียง

Srisakun Chaiwiang

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Chiang Mai Rajabhat University

Corresponding Author, E-mail : ajthonglor@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงศรัทธา ศิลปะ และพุทธพาณิชย์ ผ่านกรณีศึกษาการสักยันต์ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีรากฐานในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน แม้แหล่งกำเนิดของการสักยันต์จะไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ลวดลายและอักขระที่ใช้สะท้อนถึงความเชื่อในพุทธศาสนา จนเกิดเป็นตำนานและพิธีกรรมที่ได้รับการยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ โดยเฉพาะในบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลให้ความศรัทธาในพิธีกรรมดังกล่าวลดน้อยลง ขณะเดียวกันศิลปะของลายสักเริ่มเข้ามามีบทบาทในการดึงดูดคนรุ่นใหม่แทนที่ความเชื่อดั้งเดิม นอกจากนี้ ความนิยมที่ขยายวงกว้างยังนำไปสู่การแสวงหาผลประโยชน์ในเชิงพุทธพาณิชย์ โดยกลุ่มที่ขาดจริยธรรมอาศัยความศักดิ์สิทธิ์ของยันต์เพื่อสร้างรายได้ ดังนั้น ความสัมพันธ์ร่วมของแรงศรัทธา ศิลปะ และพุทธพาณิชย์ จึงควรได้รับการพิจารณาอย่างลึกซึ้งในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย

คำสำคัญ : แรงศรัทธา, ศิลปะลายยันต์ , พุทธพาณิชย์

Abstract

This academic article aims to explore the interrelationship between faith, art, and Buddhist commercialism through the case study of Sak Yant, a ritual deeply rooted in Thai society. Although the origins of Sak Yant are unclear, its patterns and script reflect a strong connection to Buddhist beliefs. Over time, Sak Yant has evolved into a legendary practice recognized both nationally and internationally, particularly within cultural tourism. However, societal changes have led to a decline in traditional faith surrounding the ritual, while the aesthetic aspect of the tattoo has become increasingly significant, especially among the younger generation. The growing popularity of Sak Yant has also opened pathways for commercial exploitation, with some unethical actors capitalizing on the sacredness of the ritual for profit. Therefore, the dynamic interplay among faith, art, and commercialism warrants deeper examination within the context of contemporary Thai society.

Keywords : Faith, Art of Sak Yant, Ceremony

บทนำ

ในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัยที่เผชิญกับความเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางจิตใจของผู้คนอย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากรายงาน World Happiness Report ปี 2023 ขององค์การสหประชาชาติ ที่จัดอันดับให้ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 60 ของโลก โดยมีค่าความสุขเฉลี่ยลดลงจาก 5.89 เหลือ 5.84 ในช่วงปี 2563–2566 อีกทั้งจำนวนผู้ป่วยด้านสุขภาพจิตเพิ่มสูงขึ้นแตะถึง 2.5 แสนคน (ธีรวัฒน์ หวังธิติธีรกุล, 2567) ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวโน้มของการแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่มากขึ้นในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะการหันไปพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อ และพิธีกรรมทางใจที่ผูกโยงกับศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยจากผลสำรวจของ "Hakuhodo Institute of Life and Living ASEAN" พบว่า คนไทยร้อยละ 88 เชื่อในเรื่องการ “มู” และร้อยละ 52 มองว่าการมูเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเน้นการขอพรเพื่อตนเองเป็นหลัก (ดวงแก้ว ไชยสุริวิรัตน์ และ พร้อมพร สุภัทรวณิช, 2567) หนึ่งในพิธีกรรมที่ตอบสนองต่อความเชื่อดังกล่าวอย่าง

มีนัยยะ คือ “การสักยันต์” ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่มีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ยาวนานในสังคมไทย มีหลักฐานทางวรรณกรรม เช่น ลิลิตพระลอ สมัยอยุธยา ซึ่งกล่าวถึงการใช้ยันต์เป็นเครื่องเสริมพลังเวทมนต์และอำนาจจิตใจ โดยในอดีตการสักยันต์มีจุดมุ่งหมายเพื่อปกป้องตนเองในบริบทของการต่อสู้และศึกสงคราม อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของสังคมทำให้ความหมายและแรงจูงใจในการสักยันต์เปลี่ยนแปลงไป โดยจากเดิมที่เน้นอิทธิฤทธิ์ได้กลายเป็นสื่อแห่งความงาม เมตตามหานิยม การส่งเสริมธุรกิจ หรือแม้แต่การแสดงตัวตนในเชิงแฟชั่น นอกจากนี้ ลวดลายของยันต์ได้กลายเป็นองค์ประกอบทางศิลปะที่มีคุณค่าในตัวเอง ขณะเดียวกันก็แทรกซึมเข้าสู่กลไกตลาดและระบบพุทธพาณิชย์ เช่นเดียวกับการที่ชาวต่างชาติ เช่น กลุ่มชาวจีน นิยมสักยันต์ไทยด้วยเหตุผลด้านความเชื่อและโชคลาภ โดยเฉพาะสีแดงที่สื่อถึงความมงคล (Liu, 2564, บทคัดย่อ) กระแสดังกล่าวไม่เพียงแต่สะท้อนพลังของศรัทธาและความงามของศิลปะเท่านั้น หากยังแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางสังคมที่ส่งผลให้พิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์กลายเป็นพื้นที่ของการแสวงหากำไรที่บางครั้งปราศจากจริยธรรม ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงศรัทธา ศิลปะ และพุทธพาณิชย์ ผ่านกรณีศึกษาการสักยันต์ในสังคมไทย โดยมีวัตถุประสงค์ย่อย ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาพัฒนาการของพิธีกรรมการสักยันต์จากอดีตถึงปัจจุบัน (2) เพื่อวิเคราะห์มุมมองที่หลากหลายของผู้รับการสักยันต์ในยุคใหม่ และ (3) เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของแรงศรัทธาและศิลปะลายยันต์ในบริบทของพุทธพาณิชย์ ทั้งนี้ บทความจะใช้วิธีวิเคราะห์เชิงปรัชญา (Philosophical analysis) เพื่อวิพากษ์แนวคิดว่าด้วยศรัทธา ความงาม และจริยศาสตร์ของการแปรรูปพิธีกรรมทางศาสนาเป็นสินค้าในบริบทโลกสมัยใหม่ โดยมุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อความหมายที่เปลี่ยนแปลงไปของพิธีกรรมการสักยันต์ในสังคมไทยร่วมสมัยอย่างรอบด้าน

เนื้อเรื่อง

การสักยันต์ในสังคมไทยไม่ใช่เพียงร่องรอยทางร่างกาย หากแต่เป็นภาพสะท้อนความสัมพันธ์เชิงลึกระหว่างศรัทธา ความเชื่อ ประเพณี และความเปลี่ยนแปลงของโลก ในเชิงปรัชญา การสักยันต์จึงมิใช่แค่ศิลปะบนผิวหนัง แต่คือการเขียนประวัติศาสตร์ ความหวัง และอัตลักษณ์ลงบนเรือนร่างมนุษย์ การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์ปรากฏการณ์การสักยันต์ในสามมิติหลัก ได้แก่ แรงศรัทธา ศิลปะของลวดลาย และพุทธพาณิชย์ เพื่อเข้าใจสาระสำคัญเชิงปรัชญาที่แฝงอยู่ภายใต้ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมนี้

ศรัทธาและความหมายของการดำรงอยู่ (Faith and the Meaning of Being)

การสักยันต์ถูกหล่อหลอมขึ้นจากแรงศรัทธาในพุทธคุณและไสยศาสตร์ ซึ่งสะท้อนลึกถึงการแสวงหา “หลักยึดเหนี่ยว” หรือการตอบคำถามเชิงภววิทยาว่า “เราคือใคร” และ “สิ่งใดปกป้องเราได้” ความศรัทธาในลายยันต์มิใช่เพียงเครื่องหมายภายนอก แต่คือการแสดงออกถึงความเชื่อในโลกที่มีระบบเหตุผลแบบกรรมและผล (กัมมสัทธา – วิปากสัทธา – กัมมัสสกตาสัทธา – ตถาคตโพธิสัทธา) ซึ่งโยงเข้ากับแนวคิดทางปรัชญาตะวันออกเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในสัจธรรมและพลังเหนือธรรมชาติที่นำไปสู่การดำรงชีวิตอย่างมีความหวังและมั่นคง

อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ (Identity, Culture, and History)

การสักยันต์ในแต่ละภูมิภาคสะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น “ลาวพุงดำ” และ “ลาวพุงขาว” แสดงให้เห็นถึงการใช้งานศิลปะบนร่างกายเป็นเครื่องหมายแห่งการจำแนกและสื่อสารความเป็นตัวตนในระดับเผ่าพันธุ์ นี่คือมิติทางปรัชญาว่าด้วย “อัตลักษณ์” (Identity) ที่ไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดนามธรรม แต่ฝังอยู่ในผิวเนื้อ เลือดเนื้อ และความทรงจำทางประวัติศาสตร์ โดยมีการอ้างอิงถึงท้าวขาก่านและเจ้าหนานทิพจักรแก้ว ซึ่งไม่ใช่เพียงบุคคลในตำนาน หากแต่เป็นต้นแบบของชายชาตรีในบริบทล้านนา

สุนทรียศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงของความงาม (Aesthetics and the Shifting Meaning of Beauty)

จากเดิมที่ยันต์เป็นลายอักขระเน้นพลังเวทและศักดิ์สิทธิ์ กลับกลายเป็นลวดลายแฟชั่นที่สื่อถึง “ความงาม” และ “ความเป็นตัวตน” ของผู้สักในปัจจุบัน สะท้อนการเปลี่ยนผ่านจากสุนทรียศาสตร์แบบศักดิ์สิทธิ์ (Sacred aesthetics) ไปสู่สุนทรียศาสตร์แบบโลกีย์ (Secular aesthetics) ซึ่งเป็นภาพสะท้อนของยุคสมัยที่มนุษย์โหยหาความหมายจากรูปทรงภายนอกมากกว่าความลึกซึ้งทางจิตใจ

จริยศาสตร์ของพิธีกรรมและศักดิ์สิทธิ์นิยม (Ethics of Ritual and the Sacred)

การเปลี่ยนผ่านของพิธีกรรมสักยันต์ที่เคยเป็นการสืบทอดอย่างเคร่งครัดจากอาจารย์สู่ศิษย์ มาสู่การตัดขั้นตอน คิวลัด หรือการซื้อด้วยราคาแพง มีมิติจริยศาสตร์แฝงอยู่ กล่าวคือ ศักดิ์สิทธิ์นิยม (sacredness) ถูกลดทอนลงจากระบบจริยธรรมเชิงศาสนา สู่วิธีคิดเชิงพาณิชย์โดยไม่แยกแยะว่าการละเมิด “ธรรมะในพิธีกรรม” จะส่งผลต่อความหมายของตัวพิธีนั้นอย่างไร (ผู้เฒ่าเฝ้าตำรา, 2556)

พุทธพาณิชย์กับความเสื่อมของคุณค่าเชิงจิตวิญญาณ (Buddhist Commercialization and Spiritual Devaluation)

คำว่า “พุทธพาณิชย์” อธิบายถึงการแปรเปลี่ยนของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้กลายเป็นสินค้า (Commodification of sacredness) ซึ่งทำให้พิธีกรรมสูญเสียพลังทางจิตวิญญาณและกลายเป็นเพียงประสบการณ์บริโภค ทั้งนี้แม้ในบางกรณีจะสามารถเข้าใจได้ในเชิงเศรษฐกิจ แต่เมื่อใดที่เกินขอบเขตแห่งศรัทธา ก็อาจนำไปสู่ “การทำลายความศักดิ์สิทธิ์ด้วยความโลภ” ซึ่งเป็นปัญหาเชิงจริยธรรมที่ชัดเจนในโลกสมัยใหม่

การสร้างสรรค์ใหม่ และความท้าทายในการอนุรักษ์ (Soft Power, Innovation, and the Challenge of Preservation)

การนำลายสักยันต์เข้าสู่สินค้า แฟชั่น การตลาดออนไลน์ และงานออกแบบเชิงวัฒนธรรมสะท้อนถึงพลังของ Soft power ที่สามารถเชื่อมโยงศิลปะไทยเข้ากับโลกสมัยใหม่ แต่ขณะเดียวกันก็ท้าทายต่อการอนุรักษ์ความหมายแท้ของยันต์ว่าเป็น “เครื่องหมายแห่งศรัทธา” มากกว่าจะเป็นแค่สื่อความงาม (พรรษา เครือคล้าย และ นพดล อินทร์จันทร์, 2563; กฤษฎา พรหมเวค และ ปรัชญา ชุ่มนาเสียว, 2567)

เมื่อการสักยันต์มักจะมีความเชื่อมโยงกับเรื่องราวทางพุทธศาสนาและแรงศรัทธาจากบุคคลร่วมด้วยจึงพบพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงด้านการสักยันต์ในอดีตหลายรูปที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของไทย ซึ่งมีรายชื่อโดยสังเขป ดังนี้

ภาพที่ 1 : ตารางแสดงรายนามพระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงด้ารการสักยันต์

พระเกจิอาจารย์	วัด	ลายสักยันต์	พุทธคุณ
หลวงพ่อเปิ่น (พระอุดมประชานาถ ฐิตคุโณ)	วัดบางพระ จ.นครปฐม	ยันต์เสือเผ่น	ต้นตำรับยันต์เสือเผ่น เน้นความคงกระพันชาตรี
หลวงพ่อคง (สุวัณโณ)	วัดวังสรรพรส จ.จันทบุรี	ยันต์เสือสมิง	ความคงกระพันชาตรี
หลวงปู่หน่าย	วัดบ้านแจ้ง จ.พระนครศรีอยุธยา	ยันต์จิ้งจก	ด้านเมตตามหานิยม

พระเกจิอาจารย์	วัด	ลายสักยันต์	พุทธคุณ
หลวงพ่อแล (ทิตฺตพฺโพ)	วัดพระทรง จ.เพชรบุรี	ยันต์หนุมาน (ลิงตัวเก้า)	ตัวที่ 1 สุวรรณะ สักแล้ว อายุยืน ไปไหน มีคนเมตตาช่วยเหลือ ตัวที่ 2 มนีโย พูดจาเรียบร้อย ตรงไปตรงมา ตัวที่ 3 สังคะเมวะจะ มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คุ้มครอง ตัวที่ 4 สุริยะ เป็นลูกพระอาทิตย์ ตัวที่ 5 มุขคะเมวะจะอุเบกขา(จะวางตัวเป็นกลาง) ตัวที่ 6 อาธิกะมูรัง เป็นลูกเทวดา เทวดารักษาล้อมรอบตัวเรา ตัวที่ 7 มันตรา มีเพื่อนมาก รักพวกพ้อง ตัวที่ 8 อุออุะอะ สวามหามันดัง ไม่กลัวใครใหญ่ที่สุด ตัวพิเศษ (ย่อจากตัวที่ 9) สวาหะ แม่หนุมานชี่ราชสีห์เชิญธงบุญฤทธิ์มากมาย
หลวงพ่อสุด (พระครูสมุทรธรรมสุนทร)	วัดกาหลง จ.สมุทรสาคร	ยันต์ตะกร้อและเสือเผ่น	ป้องกันศาสตราวุธ โดยการลงคาถาอาคมโดยใช้ภาษาขอม เขมร และลาว
หลวงพ่อกวย (ชุตินฺธโร)	วัดโฆสิตาราม จ.ชัยนาท	ยันต์หนุมาน	สักหนุมานตัวครูทั้ง 3 ตัว มีดังนี้ ตัวที่ 1 หนุมานยกพลนำทัพ ตัวที่ 2 หนุมานตามทัพ ตัวที่ 3 หนุมานแหวกบาดาล
หลวงพ่อเทียม (พระวิสุทธาจารเถร สิริปัญโญ)	วัดกษัตราธิราชวรวิหาร จ.พระนครศรีอยุธยา	ยันต์สี่เกลอ	ความคงกระพันชาตรี แคล้วคลาด มหาอุด

พระเกจิอาจารย์	วัด	ลายสักยันต์	พุทธคุณ
หลวงพ่อสุรินทร์ (พระครูวิจิตรสารคุณ สนฺตจิตฺโต)	วัดลาดบัวขาว จ.ราชบุรี	ยันต์หมู ทองแดง	ความคงกระพันชาตรี ป้องกันภยันอันตราย
หลวงพ่อประเทือง (พระครูวิทิตพัชราจารย์)	วัดหนองย่างทอย จ.เพชรบูรณ์	ยันต์ลง กระหม่อม	ลงยันต์ด้วยการสักยันต์ให้ลูกศิษย์แล้วสับด้วยมีดคมให้เห็นชัดๆ ว่าของมีคมไม่สามารถระคายผิวของผู้สักยันต์ได้

จากเดิมที่การสักยันต์ถูกผูกพันแน่นแฟ้นกับพิธีกรรมทางศาสนาและพลังศักดิ์สิทธิ์ในฐานะไสยเวทและพุทธคุณ กลับถูกแปรเปลี่ยนตามบริบทสังคมสมัยใหม่ ทั้งในด้านเครื่องมือ เทคนิค และแรงจูงใจของผู้รับการสัก ลวดลายที่เคยเน้นอักขระศักดิ์สิทธิ์จึงแปรเปลี่ยนไปสู่รูปแบบที่เน้นความสวยงามทางศิลปะ อาทิ การใช้เครื่องสักไฟฟ้าแทนหนามหวายหรือเข็มโบราณ และการใช้หมึกผสมสมัยใหม่แทนหมึกจากเขม่ากระดูกสัตว์หรือดีควายตามภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีต (ราช รามัญ, 2564, น. 45)

การเปลี่ยนผ่านนี้ยังนำไปสู่การสร้างสรรค์ในระดับผลิตภัณฑ์และการตลาด ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของพรรษา เครือคล้าย และนพดล อินทร์จันทร์ ซึ่งได้นำลวดลายยันต์ไทยมาพัฒนาเป็นสินค้าร่วมสมัย เช่น เสื้อยืด หมวก และกระเป๋า เพื่อตอบสนองความนิยมในกลุ่มคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่ม Generation Y ที่ให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ ความหมาย และความสามารถในการใช้งานหลากหลาย (พรรษา เครือคล้าย และ นพดล อินทร์จันทร์, 2563)

ในระดับภาพรวม การสักยันต์ยังถูกมองว่าเป็นหนึ่งใน "ซอฟต์พาวเวอร์" ของไทย ที่สามารถเผยแพร่สู่สากลได้ หากได้รับการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์อย่างเหมาะสม เช่น การออกแบบลายยันต์ให้ร่วมสมัย การจัดเทศกาลเชิงวัฒนธรรม และการสร้างมาตรฐานในกระบวนการสัก (กฤษฎา พรหมเวค และ ปรัชญา ชุ่มนาเสียว, 2567) ช่องทางแพลตฟอร์มแบ่งปันภาพอย่าง "Pinterest" ยังแสดงให้เห็นว่าลวดลายยันต์ไทยได้รับความสนใจในระดับนานาชาติ แม้จะยังขาดคำอธิบายด้านประวัติศาสตร์และบริบททางวัฒนธรรมที่ถูกต้อง

อย่างไรก็ดี ความนิยมนี้เองที่ก่อให้เกิดข้อถกเถียงในแง่มุมของ “พุทธพาณิชย์” อันเป็นการนำวัตถุหรือพิธีกรรมทางศาสนาไปใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นชัดในบริบทของการสักยันต์ ไม่ว่าจะเป็นการตั้งราคาสูงผิดจากเจตนาเดิม การลัดคิวเพื่อ

รับการสัก หรือการขาดกระบวนการตามจารีต เช่น ไม่ผ่านพิธีไหว้ครู หรือละเว้นลายครูตามลำดับขั้นของพิธีกรรมดั้งเดิม

ข้อมูลจากหนังสือ"ผู้เฒ่าเฝ้าตำรา" ได้กล่าวถึงกรณีที่ผู้รับการสักนำยันต์ไปใช้ในทางโอ้อวดหรือท้าทาย จนเกิดผลร้ายต่อตนเอง อีกทั้งบางคนเพียงสักลวดลายได้ ก็อ้างตนเป็นอาจารย์สัก ทำให้เกิดความสับสนและบิดเบือนคุณค่าทางจารีตของวิชาการสักยันต์ ทั้งนี้ การสักที่คงไว้ซึ่งคาถา อักขระ และสมาธิอย่างถูกต้องจึงยังถือว่าเป็นการสืบสานวิถีดั้งเดิมได้อย่างแท้จริง (ผู้เฒ่าเฝ้าตำรา, 2556, น. 93)

ในยุคที่การสักยันต์กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม การวางแนวทางอย่างรอบคอบจึงเป็นสิ่งจำเป็น ต้องระมัดระวังไม่ให้การสักยันต์สูญเสียแก่นสารแห่งศรัทธาไปในกระแสแห่งความเป็นสินค้า และในขณะเดียวกัน ก็ไม่ปฏิเสธศักยภาพในการเป็นพลังทางเศรษฐกิจและอัตลักษณ์ร่วมสมัยได้อย่างลงตัว

การวิเคราะห์และวิพากษ์แนวคิดทางปรัชญา

การสักยันต์ในสังคมไทยร่วมสมัยสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ซับซ้อนระหว่างศรัทธา ศิลปะ และพุทธพาณิชย์ที่แยกไม่ออกจากกัน ในอดีต การสักยันต์มีรากฐานจากความศรัทธาต่อครูบาอาจารย์และพระเกจิผู้มีวิชาอาคม โดยมุ่งหมายให้เป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันภัย เสริมเมตตามหานิยม และเป็นสัญลักษณ์แห่งการผ่านพิธีกรรมทางจิตวิญญาณ (ราช รามัญ, 2546, น. 45) อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของการสักยันต์ในบริบทใหม่ได้แปรเปลี่ยนจากการยึดโยงทางไสยศาสตร์มาเป็นสื่อกลางของศิลปะ การแสดงออกทางตัวตน และการบริโภควัฒนธรรมในรูปแบบใหม่

ลวดลายที่เคยยึดถือตามรูปแบบอักขระโบราณหรือยันต์เฉพาะสาย กลับกลายเป็นพื้นที่ทดลองของนักออกแบบและกลุ่มคนรุ่นใหม่ เช่น ในงานวิจัยของพรรษา เครือคล้าย และนพดล อินทร์จันทร์ (2563) ที่พัฒนาผลิตภัณฑ์จากลายยันต์ไทยสำหรับกลุ่ม Generation Y พบว่าผู้บริโภคมองลายยันต์ในมิติของความงาม ความร่วมสมัย และการสร้างอัตลักษณ์ มากกว่าคุณค่าทางไสยศาสตร์เช่นในอดีต

ขณะเดียวกัน การสักยันต์ก็กลายเป็นช่องทางสร้างรายได้ทั้งในเชิงช่างศิลป์และในทางพุทธพาณิชย์ ซึ่งในบางกรณีอาจนำไปสู่การบิดเบือนความหมายเดิมของพิธีกรรม ตัวอย่างเช่น การรับสักยันต์โดยไม่ผ่านพิธีไหว้ครู หรือลัดขั้นตอนการสักเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีเวลาจำกัด เป็นสัญญาณของการขาดความเข้าใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรม

(ผู้เฒ่าเฝ้าตำรา, 2556, น. 93) ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับข้อเสนอของกฤษฎา พรหมเวค และปรัชญา ชุ่มนาเสียว (2567) ที่เห็นว่าการสักยันต์ควรถูกจัดวางให้เป็น Soft Power ทางวัฒนธรรม แต่ต้องมีการวางแผน ยุทธศาสตร์ และมาตรฐานที่ชัดเจน มิฉะนั้นอาจกลายเป็นสินค้าไร้บริบทที่ทำลายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แท้จริง

จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างศรัทธา ศิลปะ และพุทธพาณิชย์เป็นลักษณะของ “การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม” ที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของ Everett Rogers ซึ่งเสนอว่า การแพร่กระจายของนวัตกรรมในสังคมนั้นขึ้นอยู่กับการสื่อสาร การยอมรับจากกลุ่มหนึ่งสู่กลุ่มหนึ่ง และการปรับตัวของระบบวัฒนธรรมในแต่ละบริบท (Rogers, 2003) เมื่อความคิดหรือรูปแบบการปฏิบัติแบบใหม่ เช่น การมองรอยสักเป็นศิลปะ หรือการเปลี่ยนพิธีกรรมให้ยืดหยุ่นกับกลุ่มเป้าหมายใหม่ ได้รับการยอมรับ มันย่อมกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่ที่ผสมผสานอยู่กับของเดิม

ทั้งนี้ หากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วหรือขาดความเข้าใจในความเป็นมาของรากวัฒนธรรมดั้งเดิม ก็อาจนำไปสู่ความคลาดเคลื่อน ความไม่ต่อเนื่อง และความขัดแย้งภายในวัฒนธรรมได้ เช่น กลุ่มที่ยึดถือการสักยันต์แบบดั้งเดิมอาจเห็นว่าการสักเชิงแฟชั่นหรือเพื่อการค้าเป็นการลบหลู่ศักดิ์สิทธิ์ ในขณะที่คนรุ่นใหม่อาจมองว่านี่คือการสร้างสรรค์หรือ “ตีความใหม่” ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นแรงต้านและแรงส่งที่อยู่ในวัฏจักรการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรม

ในระยะยาว จึงจำเป็นต้องสร้างพื้นที่ให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ และการตีความร่วมกันระหว่างศรัทธา ศิลปะ และระบบเศรษฐกิจ เพื่อรักษาแก่นของวัฒนธรรมไว้พร้อม ๆ กับการเปิดรับความเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับยุคสมัย เพราะท้ายที่สุดแล้วการสักยันต์ในฐานะวัฒนธรรมหนึ่งของไทย จะอยู่ได้อย่างยั่งยืนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการประคับประคองดุลยภาพระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ ความงาม และความจำเป็นทางเศรษฐกิจอย่างมีสติและมีจริยธรรม

องค์ความรู้หรือข้อเสนอทางปรัชญา

จากการศึกษาวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ระหว่างแรงศรัทธา ศิลปะ และพุทธพาณิชย์ผ่านการสักยันต์ในบริบทปัจจุบัน สามารถสรุปองค์ความรู้และข้อเสนอทางปรัชญาที่สำคัญได้ดังนี้

ประการแรก การสักยันต์ยังคงสะท้อนความเป็นพุทธวิถีที่เน้นการสร้างความ

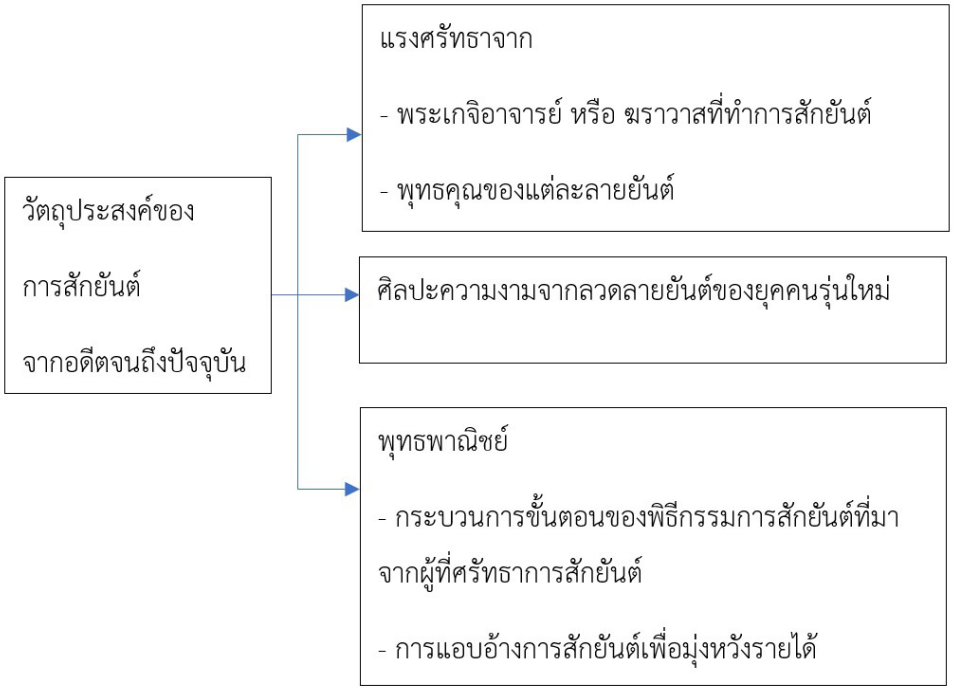
มั่นคงทางจิตใจและความศรัทธาที่เกิดจากความสัมพันธ์กับพระเกจิอาจารย์และพุทธคุณของยันต์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง "การยึดเหนี่ยวทางใจ" ในปรัชญาพุทธ ที่เน้นให้ผู้คนค้นพบความสงบและความหมายในชีวิตผ่านการปฏิบัติและความศรัทธา (ผู้เฒ่าเฝ้าตำรา, 2556) ดังนั้นการสักยันต์จึงไม่ใช่เพียงแค่การสร้างสัญลักษณ์บนเรือนร่าง แต่เป็นการเชื่อมโยงทางจิตใจที่ลึกซึ้งกับสภาวะทางจิตและศีลธรรม

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์นำไปสู่การผสมผสานของวัฒนธรรมและรูปแบบใหม่ ๆ ของการสักยันต์ ที่มุ่งเน้นด้านศิลปะและแฟชั่นมากขึ้น ซึ่งสะท้อนแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่ง (Rogers, 2003) การนำยันต์มาประยุกต์ใช้ในเชิงศิลปะและพาณิชย์เป็นการเปิดโอกาสให้เกิดการสร้างสรรค์และการขยายตัวของวัฒนธรรมสมัยใหม่ อย่างไรก็ตาม ต้องรักษาสมดุลระหว่างความเคารพต่อคุณค่าดั้งเดิมและการยอมรับความเปลี่ยนแปลงอย่างมีวิจารณญาณ

ประการที่สาม ในด้านพุทธพาณิชย์ การนำการสักยันต์ไปใช้ในเชิงพาณิชย์ต้องระวังไม่ให้กลายเป็นการค้าเกินควรจนทำลายแก่นแท้ของศรัทธาและจริยธรรมตามหลักพุทธศาสนา การนำเสนอพุทธพาณิชย์ในรูปแบบที่มีจรรยาบรรณและความโปร่งใสสามารถช่วยสร้างความเชื่อมั่นและอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน (กฤษฎา พรหมเวค และ ปรัชญา ชุ่มนาเสียว, 2567)

ท้ายที่สุด องค์ความรู้เหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการสร้างความเข้าใจร่วมกันในสังคมระหว่างกลุ่มศรัทธา นักสร้างสรรค์ศิลปะ และผู้ประกอบการพาณิชย์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืนของการสักยันต์ในบริบทสังคมไทยและสากล ซึ่งการสักยันต์ไม่เพียงแต่เป็นประเพณีทางศิลปะและศาสนาเท่านั้น หากยังเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมที่มีความลึกซึ้งทางปรัชญาเกี่ยวกับการยอมรับและปรับตัวของมนุษย์ในโลกยุคปัจจุบัน

ภาพที่ 2 : แผนผังองค์ความรู้
ความสัมพันธ์ร่วมของแรงศรัทธา ศิลปะ และพุทธพาณิชย์ ผ่านการสักยันต์

สรุป

การศึกษาการสักยันต์ในยุคปัจจุบันเผยให้เห็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างแรงศรัทธาในพุทธคุณ ศิลปะลวดลาย และกระแสพุทธพาณิชย์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย การสักยันต์ยังคงเป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาและความมั่นคงทางใจที่สืบทอดจากอดีต แต่ในขณะเดียวกันก็ถูกแปรเปลี่ยนผ่านรูปแบบศิลปะและการนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่งและเปิดกว้างต่อความคิดใหม่ ๆ อย่างไรก็ตาม ยังมีความจำเป็นที่สังคมจะต้องสร้างความสมดุลระหว่างการรักษาแก่นแท้ของประเพณีและการยอมรับการเปลี่ยนแปลง เพื่อป้องกันไม่ให้พุทธพาณิชย์ส่งผลลบต่อคุณค่าทางจริยธรรมและศรัทธาในพุทธศาสนา

ในแง่ปรัชญา การสักยันต์ไม่เพียงแต่เป็นรูปธรรมของศิลปะและความเชื่อทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของการยึดเหนี่ยวจิตใจและความหมายของชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ข้อเสนอทางปรัชญาจึงเน้นย้ำถึงความสำคัญของการสร้างความ

เข้าใจและการปรับตัวอย่างมีวิจารณญาณในบริบทของโลกยุคใหม่ พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการบริหารจัดการพุทธพาณิชย์อย่างมีจริยธรรม เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนของวัฒนธรรมการสักยันต์ในสังคมไทยและสากลต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา พรหมเวค, & ปรัชญา ชุ่มนาเสียว. (2567). สักยันต์ในฐานะซอฟต์พาวเวอร์ของไทย. *วารสารรามคำแหง*, 43 (1), 175–194.

ดวงแก้ว ไชยสุริวิรัตน์, & พร้อมพร สุภัทรวณิช. (2567, 22 มีนาคม). ฮาคูโฮโด เปิดผลวิจัยมูเตลู แนะกลยุทธ์เด็ดเจาะ 3Gen. *ประชาชาติธุรกิจออนไลน์*. https://www.prachachat.net/marketing/news-1525551

ธีรวัฒน์ หวังธิติธีรกุล. (2567, 19 กุมภาพันธ์). ความสุขคนไทยลด ปัญหาสุขภาพจิตสูงขึ้น. *ไทยพีบีเอสออนไลน์*. https://policywatch.thaipbs.or.th/article/life-16

ผู้เฒ่าเฝ้าตำรา. (2556). *เปิดตำนานสักยันต์*. กรุงเทพมหานคร: พีวายทีพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

พรรษา เครือคล้าย, & นพดล อินทร์จันทร์. (2563). *การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากลายสักยันต์ไทยสำหรับกลุ่มคนเจเนอเรชั่นวาย* [ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1368/1/gs611130204.pdf

ราช รามัญ. (2546). *สักยันต์อิทธิฤทธิ์หรือมนต์ดำ*. กรุงเทพมหานคร: อานิเมทกรุ๊ป.

Liu, Q. (2564). *รูปแบบและความเชื่อการสักยันต์ไทยของกลุ่มชาวจีนในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจี* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ]. https://has.hcu.ac.th/jspui/handle/123456789/760

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). Free Press.